

กลไกการบูรณาการของชาติพันธุ์กับการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ: กรณีศึกษา ชาติพันธุ์ กัมพูชาในชุมชนคลองใหญ่ จังหวัดจันทบุรี*

ชวงค์ อุบาสี**

(วันรับบทความ: 11 พฤษภาคม 2563, วันแก้ไขบทความ: 1 มิถุนายน 2563, วันตอบรับบทความ: 5 มิถุนายน 2563)

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องกลไกการบูรณาการของชาติพันธุ์กับการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ : กรณีศึกษา ชาติพันธุ์กัมพูชาในชุมชนคลองใหญ่ จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษา 1)กลไกบูรณาการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์กัมพูชาในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการบูรณาการชาติพันธุ์กัมพูชากับการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า

1.กลไกบูรณาการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์กัมพูชาในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ พบว่า กลไกที่เป็นทุนสำคัญที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์กัมพูชาในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ประกอบด้วย ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางสังคมและวัฒนธรรม

2.ปัจจัยที่มีผลต่อการบูรณาการชาติพันธุ์กัมพูชากับการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ พบว่า เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ประกอบกับระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ เป็นกลไกบูรณาการของชาติพันธุ์กัมพูชาให้สามารถอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพไว้ได้ สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำลายกลไกบูรณาการความหลากหลายทางชีวภาพของชาติพันธุ์กัมพูชา คือ สถานการณ์ของการสงครามและการสู้รบ

คำสำคัญ: กลไกบูรณาการ, กลไกทางวัฒนธรรม, การบูรณาการ, ชาติพันธุ์, ความหลากหลายทางชีวภาพ.

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง กลไกบูรณาการความแตกต่างทางชาติพันธุ์กับการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในภาคตะวันออก : กรณีศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ทุนสนับสนุนงานวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2557.

**อาจารย์ประจำสาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (Email: chuwong.u@gmail.com)

Integrative Mechanism between Ethnic Diversity and Bio-Diversity Creation : A Case Study of Khongyai Chanthaburi Province.

Chuwong Ubalee*

(Received Date : May 11, 2020, Revised Date : June 1, 2020, Accepted Date : June 5 , 2020)

Abstract

Study of integrative mechanism between Ethnic Diversity and Bio-Diversity creation: a case study of Khongyai Chanthaburi Province. The Purposes of this study were: 1) To integrative mechanism survival of Cambodian for conservation of Bio-Diversity and 2) Factor of integrative mechanism between Ethnic Diversity and Bio-Diversity creation. The study was a qualitative research collect data by document research and interview.

The results of this study were as follows: 1) Mechanic was significant capital affect to integrative mechanism survival of Cambodian for conservation of Bio-Diversity including capital of natural resources and environment and capital of social and culture 2) Factors of integrative mechanism between Ethnic Diversity and Bio-Diversity creation were network of family relationship and social relationship system, consist of subsistence economic was integrative mechanism survival of Cambodian. Factor of destroy to integrative mechanism between Ethnic Diversity and Bio-Diversity creation was state of war.

Keywords: Integration Mechanic, Culture Mechanic, Integrative, Ethnic, Bio-Diversity.

* Lecturere, Political Sciences Department, Faculty of Humanities and Social Sciences (Email: chuwong.u@gmail.com)

1. บทนำ

จันทบุรีเป็นเมืองที่ดำรงอยู่มาตั้งแต่ยุคโบราณ เนื่องจากปรากฏร่องรอยการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์มากกว่า 1,000 ปี จากหลักฐานทางโบราณคดี เครื่องมือใช้สอยของคนสมัยประวัติศาสตร์รวมทั้งการจารึกเพนียด ในยุคประวัติศาสตร์พบแหล่งโบราณสถาน 4 แห่ง คือ เนินโบราณวัดเพนียด โบราณสถานเพนียด เนินโบราณวัดทองทั่ว เนินโบราณสถานวัดสมภาร จากการที่จันทบุรีเป็นเมืองโบราณมาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์และถือเป็นเมืองศูนย์กลางของพื้นที่ในเขตชายฝั่งทะเลตะวันออก ดังนั้นจึงเป็นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตจังหวัดจันทบุรีหลากหลาย กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะปัจจุบันที่มีการเข้ามาอาศัยอยู่เพื่อประกอบอาชีพเป็นแรงงานมากที่สุดก็คือ กลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชา หรือชาวไทยเชื้อสายเขมร ชาวกัมพูชา ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่จะเข้ามาตามแนวชายแดน เนื่องจากลักษณะทางภูมิประเทศของไทยมีเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา โดยเฉพาะบริเวณหมู่บ้านชาว กัมพูชาอยู่ตามแนวชายแดนหลายแห่ง เช่น บ้านแหลม บ้านโกล่าเจ๊ก และบ้านผักกาดในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน หากพิจารณาถึงความเป็นมาของอำเภอโป่งน้ำร้อน จะพบว่ามีการเล่าสืบต่อกันมาว่าในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้มอบหมายให้พระองค์ชายนำกองทัพจากกรุงเทพมหานครไปปราบพวกแขก ก่อการจลาจลที่หัวเมืองพระตะบอง ที่อยู่ในความปกครองของประเทศไทยในสมัยนั้น พระองค์เจ้าชายทรงนำกองทัพจากกรุงเทพมหานครไปตั้งค่ายพักที่บ้านหลวงภักดี (เก) ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความมานะ อุตสาหะ พระองค์เจ้าชายจึงได้เสนอให้เลื่อนยศและฐานันดรศักดิ์เป็น “พญากัมพูชนม ระดมภักดี” และตั้งชื่อหมู่บ้านเป็นบ้านหลวง (มะขาม) ในปี พ.ศ.2445 บ้านพญากัมพูชได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ กัมพูช และในปี พ.ศ.2494 ขุนประสงศ์สุขการ ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีได้พิจารณาเห็นว่า ที่ตั้งกิ่งอำเภอเดิมไม่เหมาะสมเพราะขาดแคลน น้ำ จึงได้ย้ายไปตั้งที่บ้านโป่งน้ำร้อน ซึ่งเป็นบ้านหมู่ที่ 3 ของตำบลโป่งน้ำร้อน และได้เปลี่ยนชื่อกิ่งอำเภอ กัมพูช เป็นกิ่งอำเภอโป่งน้ำร้อนตามชื่อหมู่บ้านเนื่องจากในท้องที่หมู่บ้านนี้มีบ่อน้ำร้อนอยู่แห่งหนึ่งอยู่ใกล้ลำคลองซึ่งเรียกกันว่า “โป่ง” จึงเรียกผสมกันว่า “โป่งน้ำร้อน” และได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2494 เป็นต้นมา

ในปีพ.ศ. 2475 ได้ตั้งตำบลคลองใหญ่ ในอำเภอโป่งน้ำร้อน โดยแยกมาจากตำบลโป่งน้ำร้อน สำหรับชื่อ “คลองใหญ่” นั้นคงตั้งตามลำคลองโป่งน้ำร้อน มีลักษณะกว้างใหญ่มาก ซึ่งแหล่งน้ำเกิดจากเทือกเขาพระพุทธ (ตำบลคลองใหญ่ :ออนไลน์) มีพื้นที่ทางด้านทิศตะวันออก ติดกับ ประเทศกัมพูชา ตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน มีหมู่บ้านจำนวน 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 มีชื่อว่าบ้านหนองบอน หมู่ที่ 2 มีชื่อว่าบ้านเสียมจับ ประวัติหมู่บ้านเสียมจับ เล่ากันว่าเดิมเป็นที่อยู่ของชนกลุ่มหนึ่ง ไม่ทราบสัญชาติ ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้มีอิทธิพลและผู้มีวิชาอาคมทางไสยศาสตร์ ต่อมาปี พ.ศ.2439 มีสงครามไทยกับฝรั่งเศส เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยสืบ ทราบว่า มีหมู่บ้านดังกล่าว จึงส่งเจ้าหน้าที่ไทยเข้าไปสอบถาม หัวหน้าหมู่บ้านก็บอกว่าขึ้นกับเขมร เมื่อทางการเขมรมาสอบถาม หัวหน้าหมู่บ้านก็จะตอบว่าขึ้นอยู่กับไทย เมื่อมีการชี้เขตแดนระหว่างประเทศ ปรากฏว่าอยู่ในประเทศไทยฝ่ายไทยจึงใช้กลยุทธ์ให้ ผู้นำหมู่บ้าน แจ้งชาวบ้านกำหนดวันเข้าเยี่ยมเยียน เมื่อถึงวันนัดจึงมีการจับกุมผู้นำหมู่บ้านเข้าบางกอก จากเหตุการณ์นี้คำว่า “เสียมจับ” คือ “เสียม” แปลว่าไทย เหตุการณ์นี้ คือ การจับกุมของไทย คือ ไทยจับ นั่นเอง ปัจจุบัน เรียกชื่อหมู่บ้านเพี้ยนไปเป็น “เสียมจับ” หมู่ที่ 3 มีชื่อว่าบ้านผักกาด เดิมชื่อ “บ้านพนมรุณ” หรือ “วัดระเซอซัน” (นายตรี ผักกาดทอง,ม.ป.ป.) หมู่ที่ 4 บ้าน คลองใหญ่ หมู่ที่ 5 บ้านป่าวิไล เดิมชื่อว่า “บ้านป่า”แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านโดยนำเอาคำว่า “วิไล” มาต่อท้ายคำว่า “บ้าน ป่า” เพื่อความเป็นสิริมงคลของหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านมะรุ้ม และหมู่ที่ 7 บ้านนา ซึ่งมีเขตพื้นที่ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 บ้านผักกาด ใน อดีตการเดินทางเข้าไปสู่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน มีความยากลำบาก กล่าวคือ เส้นทางมีลักษณะเป็นทาง “ลูกรัง” ต้อง เดินทางด้วยเท้า ใช้ม้าหรือเกวียน ประมาณ พ.ศ.2508 มีการตัดถนนทำให้การสัญจรและการไปมาหาสู่ระหว่างชาวบ้านรวมทั้งการ ค้าขายผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้าน การตัดถนนเข้าสู่หมู่บ้านทำให้ระยะต่อมาเริ่มมีการติดตั้งระบบไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านในช่วง ประมาณปี พ.ศ.2525 ในระยะแรกชาวบ้านใช้ประโยชน์จากแสงสว่างของไฟฟ้า การมีถนนไม่ได้ทำให้การสัญจรไปมาของ ประชาชนสะดวกแต่ยังดึงดูดผู้คนแปลกหน้าเข้าสู่เขตพื้นที่ตำบลคลองใหญ่มากขึ้น (นางริก ปาตี, สัมภาษณ์ 8 พฤศจิกายน 2556)

สำหรับจุดเริ่มต้นของชนชาติที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่ตำบลคลองใหญ่นั้น มาจากการอพยพของชาวกัมพูชาที่หนีภัยสงครามมาจากประเทศกัมพูชา และการถูกกดขี่จากชาวฝรั่งเศสในช่วงยุคของการล่าอาณานิคมของตะวันตกในยุคที่กัมพูชาตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส โดยมีเส้นทางการเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยด้วยการเข้ามาจากจังหวัดพระตะบอง จังหวัดโพลิตของประเทศกัมพูชา และเข้าประเทศไทยที่บ้านหนองบัว บ้านโหล่เจียก และบ้านคลองใหญ่ในปัจจุบัน (จักรพรรดิ สุขเลิศ, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2557) และสอดคล้องกับเอกสารประวัติของนายตรี ผักกาดทอง (ม.ป.ป.) ที่กล่าวไว้ว่า

“รัชกาลที่ 5 ให้นำมาสกุลเป็นคนไทย ก่อนหน้านั้นคนแถบนี้ ถือเป็นเขมรทุกคน พุดเขมรกันทั้งนั้น ทุกคนเข้าใจว่าตนเป็นเขมร”

สำหรับสาเหตุที่มาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ ซึ่งมีคลองขนาดใหญ่ไหลผ่าน ซึ่งเป็นที่มาของการเรียกชื่อชุมชนว่า “ชุมชนคลองใหญ่” การเลือกสภาพภูมิประเทศเพื่อใช้ตั้งถิ่นฐานนี้มาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ยึดการตั้งถิ่นฐานใกล้กับแหล่งน้ำ อาชีพของชาวบ้านกัมพูชาที่อาศัยในตำบลคลองใหญ่ ในอดีตการเกิดสงครามขึ้นในประเทศกัมพูชา มีส่วนสำคัญต่อการทะลักเข้าสู่เขตแดนประเทศไทยของชาวบ้านกัมพูชา ชาวกัมพูชาบางส่วนเข้ามาแผ้วถางป่าเพื่อให้มีพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าว พริกชี้หนู ผัก มะเขือ ผ้าย ข้าวโพด งาม ถั่วลิสง

พื้นที่ตำบลคลองใหญ่ไม่ได้มีเพียงชาวกัมพูชาที่อพยพหนีภัยสงครามมาจากประเทศกัมพูชา แต่ยังมีคนไทยย้ายถิ่นฐานจากจังหวัดอื่นๆ เช่น นครราชสีมา สุพรรณบุรี ระยอง เป็นต้นที่เข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพทำไร่ พวกเขาพาพืชไร่แลกเปลี่ยนสินค้า ข้าวของเครื่องใช้ (นางรัก ปาตี, สัมภาษณ์ 8 พฤศจิกายน 2556) กับพ่อค้าและต่อมาเมื่อมีถนนตัดเข้าสู่หมู่บ้านและมีรถยนต์ของพ่อค้าสัญจรไปมามากขึ้นทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนจากการเพาะปลูกพืชไร่ประเภทเดิม และหันมาปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพด ขายเป็นหลักกับพ่อค้าแทนการแลกเปลี่ยนสินค้าในแบบเดิม นอกจากนี้ชาวบ้านจะประกอบอาชีพทำไร่แล้ว ในกรารัยชีพของชาวบ้านจะมีการปลูกข้าวเพื่อนำมากินภายในครัวเรือน มีการเลี้ยงสัตว์ไว้กิน เช่น เป็ด ไก่ แต่ก็จะมีไม่มากเนื่องจากพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์สามารถหาเนื้อสัตว์มากินได้ด้วยการล่าสัตว์ป่า

ปัจจุบันความสะดวกสบายในการสัญจรไปของชาวบ้านตำบลคลองใหญ่ ทำให้พวกเขาสามารถเดินทางไปมาาระหว่างตำบล อำเภอ จังหวัดและต่างจังหวัดได้มากขึ้น ในอดีตที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มีที่ดินเพื่อการเพาะปลูกพืชไร่ ได้แก่ การทำไร่มันสำปะหลัง ข้าวโพด พริก เปลี่ยนแปลงเป็นพืชสวน เช่น เงาะทุเรียน ซึ่งเป็นผลไม้หลักของจังหวัดจันทบุรี แต่เป็นเพราะการมีราคาตกต่ำอย่างต่อเนื่องของผลไม้ชนิดนี้ ทำให้ชาวตำบลคลองใหญ่เปลี่ยนไปปลูกผลไม้พืชสวนเศรษฐกิจชนิดใหม่ที่เกษตรกรชาวอำเภอโป่งน้ำร้อนหันมาหันปลูกและสร้างรายได้อย่างมาก เพราะลำไยมีรสชาติดี หวาน กรอบ เนื้อมาก ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดขนาดใหญ่อย่างประเทศจีน (ชาวบ้านในตำบลคลองใหญ่, สัมภาษณ์ 7 พฤศจิกายน 2556)

ลักษณะพื้นที่ชายแดนชุมชนตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีจะพบว่าพื้นที่ชายแดนเติบโตมาจากการค้าชายแดน เนื่องจากการตั้งพืงพาศัยกันระหว่างชุมชนและเมืองต่างๆ ที่อยู่ชายแดน ลักษณะการค้าชายแดนของไทย-กัมพูชาตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตของการประกาศกฎอัยการศึก ส่งผลให้เกิดการค้าที่มีการควบคุมสินค้าทุกประเภททั้งที่จำเป็นไปจนถึงสินค้าที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง โดยมองว่าสินค้านั้นเป็นยุทธปัจจัยที่ไม่สามารถขายได้ในพื้นที่ชายแดน เช่น ยาเสพติด อาวุธสงคราม โดยเน้นควบคุมในช่วงแรกๆ ต่อมาในระยะหลังการควบคุมสินค้านี้ได้ผ่อนคลายลงตามสถานการณ์ทางสงคราม หลังจากที่ได้มีการผ่อนคลายการควบคุมสินค้าบางประเภท นำไปสู่การค้าชายแดนกันอย่างอิสระมากขึ้น โดยในช่วงแรกที่มีระบบการค้ากันในพื้นที่ชายแดนเป็นการค้าที่ไม่เป็นทางการและได้มีการปรับตัวสู่การเป็นทางการค้าแบบเป็นทางการ ภายหลังจากการประกาศนโยบายการเปลี่ยนสนาบบเป็นสนาบบการค้า ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พื้นที่ชายแดนของจังหวัดจันทบุรี ตำบลคลองใหญ่ ปัจจุบัน มีจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่งคือ จุดผ่านแดนถาวรบ้านผักกาด ตั้งอยู่ที่บ้านโหล่สกรอม จังหวัดโพลิน ตรงข้ามจุดผ่านแดนถาวร บ้านผักกาด ตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน เป็นจุดผ่านแดนที่มีศักยภาพสูงมากในการทำธุรกิจการค้าชายแดนเชื่อมโยงกับเมืองโพลินของประเทศกัมพูชา เนื่องจากมีระยะทางห่างเพียง 20 กิโลเมตร จึงเป็นปัจจัยเอื้อต่อการค้าการลงทุน โดยเฉพาะสินค้าประเภทวัสดุก่อสร้างเพื่อการฟื้นฟูบูรณะเมืองโพลิน ซึ่งเสียหาย

จากการสู้รบ นอกจากนี้เมืองไพลินยังเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในด้านพลอยไพลิน ซึ่งเป็นที่ต้องการของพ่อค้าทั้งในจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดใกล้เคียงเป็นอย่างมาก (อิสริวดี ตั้งเกียรติ, 2554: 23) นอกจากจุดผ่านแดนถาวรแล้ว เราจะพบว่าในบริเวณพื้นที่ชายแดนยังมีจุดผ่านแดนตามธรรมชาติ มีลักษณะเป็นจุดผ่านเข้าออกของประชาชนทั้งสองประเทศ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ โดยไม่มีกฎหมายมากำหนดตั้งนั้นจุดผ่านแดนตามธรรมชาติจึงมิได้มีหลักฐานรองรับจากทางราชการของทั้งสองประเทศ สินค้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมาย (เอกสารประกอบการบรรยายของรองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2549)

การเข้ามาอาศัยอยู่ของชาติพันธุ์กัมพูชาในเขตตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีนั้นมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน สิ่งที่น่าสนใจก็คือชาติพันธุ์ดังกล่าวมีกลไกการดำรงชีวิตท่ามกลางการรักษาพยาบาลทางธรรมชาติและควมหลากหลายทางชีวภาพมาอย่างยาวนานได้อย่างไร เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะของการเป็นพื้นที่ป่าที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชาในจังหวัดจันทบุรีที่เข้ามาตั้งรกรากนั้น ได้ใช้ทุนที่มีอยู่สร้างกลไกในการดำรงชีวิตในพื้นที่อย่างไร เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่เดิมติดกับกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ในช่วงการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่อาจเกิดความขัดแย้งกัน และเป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชาในจังหวัดจันทบุรีที่สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและกลไกการดังกล่าวมาต่อยอดเพื่อแสวงหาโอกาสในการสร้างความร่วมมือต่อกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

- 1.เพื่อศึกษากลไกบูรณาการการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์กัมพูชา ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
- 2.เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบูรณาการชาติพันธุ์กัมพูชากับการสร้างควมหลากหลายทางชีวภาพ

3. วิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การรวบรวมข้อมูลจาก การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า (Oral History) การวิจัยเอกสารในที่นี้หมายถึง การศึกษาจากเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับชาวชองในภาคตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นเอกสารชั้นต้น (Primary Document) และชั้นรอง (Secondary Document) เช่น การใช้บันทึกในใบข่อย งานเขียนที่เป็นตำนาน ตลอดจนถึงรายงานการวิจัยในปัจจุบัน เป็นต้น การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือไม่มีโครงสร้าง (Informal or Unstructured Interview) คือ มีเพียงคำถามวิจัยเป็นแนวสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ในที่นี้จะกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยอย่างดี ซึ่งมี 2 รูปแบบคือการสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคลและการสัมภาษณ์กลุ่ม

3.1 การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ การศึกษาครั้งนี้ใช้หลักการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ 1) การใช้แหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่างเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ 2) การใช้จังหวะเวลาในการสัมภาษณ์ที่แตกต่างกัน คือ ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนใดคนหนึ่งจะสัมภาษณ์ไม่ต่ำกว่า 2 ครั้ง ในช่วงเวลาที่ต่างกัน เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การตีความในเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ คือ 1) สรุปลงข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ ให้อยู่ในเรื่องเดียวกัน (Category) เช่น อัตลักษณ์ ระบบเศรษฐกิจ การปกครอง นโยบายของรัฐ รวมถึงการแบ่งช่วงทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น 2) การตีความข้อมูลตามแนววัฒนธรรมศึกษาโดยอาศัยลักษณะการวิเคราะห์ที่เรียกว่า พรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กลไกการบูรณาการการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์กัมพูชา ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการศึกษากลไกการบูรณาการการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์กัมพูชาในการอยู่ร่วมและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นการนำเสนอกลไกการบูรณาการบนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรม ตามแนวคิดวัฒนธรรมในความหมายกว้าง กล่าวคือวัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีชีวิต (way of life) ทั้งทางด้านรูปธรรมและนามธรรมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมาและสืบทอดมายังคนรุ่นต่างๆ โดยแบ่งออกดังนี้

1. การใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศของชาติพันธุ์กัมพูชา พื้นที่คลองใหญ่เดิมเป็นพื้นที่ป่าดงดิบที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งในแง่พืช และสัตว์ จะพบว่า การที่ชุมชนพื้นที่คลองใหญ่ที่เป็นที่อาศัยของชาติพันธุ์กัมพูชามีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ถือได้ว่าเป็นทุนทางสิ่งแวดล้อม หรือทุนทางนิเวศที่สำคัญ ทุนทางสิ่งแวดล้อม หรือทุนทางนิเวศน์หมายความว่าทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทุนทางสิ่งแวดล้อมที่มีความหลากหลาย ทั้งในแง่ที่เป็นสัตว์ป่า พืชพรรณหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ สำหรับพื้นที่ชุมชนคลองใหญ่ สามารถแบ่งชนิดของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ออกได้ดังนี้

1.1 กลุ่มความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติประเภทสัตว์ป่า จะพบว่ามีชนิดพันธุ์และสายพันธุ์ที่แตกต่างกันในป่าเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน ซึ่งติดกับพื้นที่ป่าของเขาสอยดาว เช่น เสือ หมูป่า กวาง เก้ง ช้าง วัวแดง งู ปลาสายพันธุ์ต่างๆ เป็นต้น อาจเรียกได้ว่ามีสัตว์ป่าเกือบทุกประเภท

1.2 กลุ่มความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติประเภทพืช พบว่า มีชนิดพันธุ์และสายพันธุ์ของพืชที่แตกต่างกันในป่าเขาลำเนาไพร เช่น กระจวาน หวาย สมุนไพรต่างๆ ในป่า

การดำรงชีพของกลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชาได้อาศัยทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการล่าสัตว์ป่ามาเป็นอาหาร รวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติประเภทพืชต่างๆ เช่น ผักที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น เผือก มัน มาประกอบอาหาร นอกจากนี้ชุมชนชาติพันธุ์กัมพูชาได้มีปลูกข้าวไว้บริโภคในชุมชนเอง เนื่องจากระบบเศรษฐกิจในยุคนั้นไม่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยน ทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ลักษณะของการทำมาหากินก็เป็นที่ไปเพื่อการบริโภค ดังนั้นกลไกการบูรณาการระหว่างการใช้ทุนของชาติพันธุ์กัมพูชาในอดีตให้สามารถอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพไว้ได้ คือ ระบบการผลิตแบบยังชีพ

ยามว่างที่ชาวชาติพันธุ์กัมพูชาไม่ได้มีภารกิจ พวกเขาจะเข้าป่าเพื่อล่าสัตว์ป่ามาเป็นอาหาร สัตว์ป่าส่วนใหญ่ได้แก่ เก้ง กวาง หมูป่า นก หนู เป็นต้น การเข้าไปล่าสัตว์ป่าจะเข้าไปกลุ่มและเมื่อได้สัตว์ป่ามาก็จะมาประกอบอาหารและแบ่งกันภายในหมู่บ้าน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ก็เป็นเครื่องมือที่ผลิตขึ้นเองง่าย ๆ เช่น บ่วง หนามไม้ ยุคแรกเป็นช่วงที่มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า ดังสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“สมัยนั้นเนื้อในป่า ปลาในคลอง หาได้ง่าย” (นายจักรพรรดิ สุขเลิศ,
สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2557)

“ลงคลองทอดปลา หาเห็ด ตกเบ็ด ไปตามเรื่อง” (นายตรี ผักกาดทอง,
ม.ป.ป.)

พอเข้าสู่ยุคของสงครามการสู้รบภายในประเทศกัมพูชา ในจังหวัดโพลินซึ่งเป็นเขตติดต่อกับชายแดนไทยที่บ้านคลองใหญ่ทำให้พื้นที่ดังกล่าวเกิดความไม่สงบ แล้วยังเป็นที่มาของการนำเข้าอาวุธสงครามบางประเภทที่สามารถหาซื้อ แลกเปลี่ยนได้ตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชา ซึ่งอาวุธดังกล่าวได้นำไปใช้ในการล่าสัตว์ด้วย เช่น มีการนำระเบิดไประเบิดปลาในน้ำทำให้ปลาตายเป็นจำนวนมาก เป็นต้น (อรรถวุฒิ เวชปริษา, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2557)

นอกจากการล่าสัตว์ป่าแล้ว ชาวชาติพันธุ์กัมพูชาจะมีการเข้าป่าเพื่อเก็บของป่าและสมุนไพรต่างๆ มาไว้สำหรับการอุปโภคบริโภคตามภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา สมุนไพรที่ชาวชุมชนกัมพูชานิยมนำมาใช้รักษาโรค ได้แก่ สมอ กระจวน จากการค้นคว้าพบว่า ในอดีตชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่ตามพรมแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ได้ผลิตกระจวนให้เจ้าผู้ครองเมืองประเทศกัมพูชาเพื่อใช้เป็นสมุนไพร ต่อมาคนจันทบุรีได้นำมาปลูกบริเวณเขาสอยดาว จะปลูกตั้งแต่บริเวณเชิงเขาจนถึงที่ราบยอดเขาสอยดาว ชาวบ้านจะขึ้นเขาเพื่อดูแลกระจวนปีละครั้ง ในระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงที่กระจวนกำลังออกดอก หรืออาจออกดอกแล้วและเริ่มมีเมล็ดอ่อนติดในดอก และจะกลับขึ้นไปเก็บเกี่ยวอีกครั้งช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ในการเดินทางขึ้นเขานั้น จะขนเสบียงอาหารขึ้นไปด้วย เช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง พร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งหัวหมู เหล้าขาว ทุบเทียน สำหรับเซ่นไหว้เจ้าป่าเจ้าเขา การเก็บเกี่ยวกระจวน จะใช้มือดึงเอาก้านดอกกระจวนจากโคนต้น ซึ่งมีเม็ดกระจวนติดอยู่ในดอก ใส่ถุงลง แล้วขนกระจวนสดมาที่ลานข้าง ทำการปลิดเม็ดกระจวนจากช่อดอกในตอนกลางคืน เมื่อปลิดแล้วก็นำไปวางบนกองถ่านไฟ กระจวนสดแห้งสนิทจะมีสีน้ำตาลคล้ำ เสร็จแล้วนำกระจวนใส่ถุง เตรียมขนลงยังเชิงเขา การหาของป่านั้น ไม่ได้ทำกันทุกครอบครัว หลายครอบครัวก็ปลูกข้าวเพื่อบริโภคเพียงอย่างเดียว และหาอาหารด้วยการล่าสัตว์หรือจับสัตว์น้ำในลำคลองคลองใหญ่เป็นอาหาร ซึ่งเป็นชุมชนที่อาศัยความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ระหว่างข้าวกับอาหาร (ผัก , ปลา) ข้าวกับของป่า หรือของป่าต่างชนิดกัน และบางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องแลกเปลี่ยนเพราะเป็นกลุ่มเครือญาติเดียวกัน เสมือนครอบครัวขนาดใหญ่ที่ต้องช่วยเหลือและค้ำจุนซึ่งกันและกัน

การสร้างบ้านเรือนเพื่อการอยู่อาศัย โดยบ้านเรือนส่วนใหญ่ของชาวชาติพันธุ์กัมพูชาจะเป็นบ้านที่ทำด้วยไม้ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้มีเป็นจำนวนมาก ได้แก่จำพวกไม้ ได้แก่ ไม้กันเกรา ไม้มะค่า ไม้แดง ไม้ยาง และไม้กฤษณา เป็นต้น ซึ่งต้นไม้เหล่านี้จะถูกตัดโค่นมาทำเป็นที่อยู่อาศัย โดยใช้แรงงานคนในการช่วยกันตัดและปลูกสร้างบ้าน ประโยชน์ทางอ้อมที่เอื้อในการตัดต้นไม้มาทำที่อยู่อาศัยก็คือ การได้พื้นที่มาทำการเพาะปลูกในการดำรงชีพ เช่น การปลูกข้าว เป็นต้น

การครอบครองที่ดินในยุคแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาพื้นที่ทำกิน โดยจะใช้วิธีการถางป่า ใครถางได้มากก็จะมีพื้นที่ทำกินมาก ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านก็จะถางป่าแค่พอมีพื้นที่ทำกินซึ่งจะมีขนาดไม่กว้าง ประกอบกับเครื่องมือเครื่องใช้ทุนแรงในการแผ้วถางป่าก็ยังไม่ทันสมัยเท่ากับปัจจุบัน ทำให้ชาวบ้านในยุคนั้นมีพื้นที่ไม่มาก พื้นที่ที่มีก็เป็นเพียงแค่การมีไว้สำหรับการเพาะปลูกเพื่อการยังชีพเป็นหลัก ซึ่งจากการศึกษาจากสมุดบันทึกประวัติของนายตรี ผักกาดทอง (ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ว่า

“พออพยพมาถึงก็เริ่มโค่นสร้างถางป่า สมัยนั้นไม่มีใครห้าม สร้างบ้านเรือนอยู่ช่วยเหลือกันจนเป็นหมู่บ้านจนทุกวันนี้ ตั้งต้นอาชีพทำไร่ข้าว พร้อมพันธุ์พืชทุกชนิดที่ติดตัวมาอย่างละเล็กละน้อย ใครมีอะไรแปลกๆ ก็มาแบ่งกันปลูก ก่อนที่เสบียงแห้งหมดก็ไปขุดมัน ขุดกลอย เมื่อได้ผลผลิตจากพืชไร่ก็เริ่มสบายกันบ้าง”

จากข้อมูลจะพบว่าชุมชนคลองใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ และสัตว์ป่า ชาวบ้านในชุมชนสามารถดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนไปพร้อม ๆ กัน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งพืชพรรณ และสัตว์ป่า ก็เป็นไปเพียงเพื่อการยังชีพของคนในชุมชน ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติมีเวลาในการที่ผลิตทดแทนได้เพียงพอกับความต้องการในขณะนั้น

2. การใช้ทุนทางสังคม และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กัมพูชา สำหรับทุนทางสังคมในที่นี้จะหมายถึงความถึง คือ สถาบันระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและบรรทัดฐานการปฏิบัติ (norm) ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์กัมพูชา อาทิ ความเชื่อถือไว้วางใจกัน ระบบเครือข่ายทางสังคม หรือสถาบันทางสังคม โดยทุนในสังคมนี้อาจจะชี้ให้เห็นผ่านระบบเครือข่ายทางสังคมหรือสถาบันทางสังคม ที่เรียกได้ว่าเป็นเครือข่ายเครือญาติและการใช้ระบบเอาแรงกันของสังคมชุมชนชาวชาติพันธุ์กัมพูชา

การใช้ทุนทางสังคมของชาวชาติพันธุ์กัมพูชาคือ การใช้ระบบเอาแรง และการเป็นเครือญาติกัน การดำรงชีวิตในสังคมนั้นจึงต้องอาศัยการพึ่งพา และแบ่งปันกันมาก เนื่องจากที่มาของคนในชุมชนคลองใหญ่ คือกลุ่มพี่น้อง เครือญาติที่หนีการกดขี่ของฝรั่งเศส และภัยสงครามในประเทศกัมพูชา เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่รอยต่อชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา โดยในช่วงแรกก็มีอยู่ไม่กี่ครัวเรือน หลังจากนั้นจึงได้มีการขยายครอบครัวกันออกไป มีการแต่งงานและสร้างครอบครัวใหม่เกิดขึ้น ดังนั้นในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจึงมีฐานที่ถือว่าเป็นทุนทางสังคมของชาวชาติพันธุ์กัมพูชาในการดำรงชีพบนความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยชาวบ้านจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และสร้างบ้านที่อยู่กึ่งอยู่ในละแวกใกล้เคียงกันไม่ห่างกันมากนัก วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างบ้านที่สำคัญ คือ ไม้ที่ได้จากป่าทั้งสิ้น จึงสะท้อนให้เห็นว่าทุนทางสังคมในการอยู่ร่วมกันกับบนความหลากหลายทางชีวภาพ มีฐานมากจากการช่วยเหลือเกื้อกูล เอาแรงกัน ดังข้อมูลที่ปรากฏในบันทึกประวัติของนายตรี ผักกาดทอง (ม.ป.ป.) ที่กล่าวไว้ว่า

“ผู้นำหมู่บ้านก็ตีเกราะประชุมชาวบ้าน จึงพร้อมใจกันตัดไม้ ช่วยกันทำ โดยพร้อมเพรียงกัน เวลาไม่นานนักเมื่อว่างจากงาน ทำไปเรื่อยๆจนสำเร็จ โดยมีโบสถ์ชั่วคราว ฝาปากไม้ไผ่ มีศาลาการเปรียญ พื้นกระดาน ฝาต้นระกำ ทุกอย่างมุงด้วยหญ้าคา” (ตรี ผักกาดทอง, ม.ป.ป.)

นอกจากนี้การทำไร่ทำนาเพื่อการเลี้ยงชีพของชาวบ้านในชุมชนคลองใหญ่ก็จะมาช่วยกันปลูกช่วยกันทำนาปลูกข้าวเพียงเพื่อพอกินเท่านั้น ไม่ใช้การทำนาปลูกข้าวเพื่อการค้าขาย ดังนั้น จึงทำนาไม่มากนัก และไม่ต้องพิถีพิถันอะไรเพียงให้ในนามีน้ำพอหล่อเลี้ยงต้นข้าวให้เจริญเติบโตและออกรวงก็พอแล้ว นอกจากนี้ระบบการเอาแรงยังขยายไปสู่กิจกรรมอื่นๆ เช่น การออกป่าล่าสัตว์ ที่จะออกไปด้วยกันหลายคน เมื่อได้เนื้อสัตว์กลับมาก็จะมาแบ่งกันกินภายในชุมชน เป็นต้น ดังข้อมูลที่ปรากฏในบันทึกประวัติของนายตรี ผักกาดทอง, (อดีตสำเนา) ที่ได้บันทึกไว้ว่า

“แบ่งพี่แบ่งน้อง ตามระเบียบคือ เวลาเขามีเขาก็ให้ ให้กันไปให้กันมารู้สึกว่าพี่น้องจะรักใคร่กันดีมาก ไม่เคยมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน มันคือสวรรค์ของพวกเราสมัยก่อน” (ตรี ผักกาดทอง, ม.ป.ป.)

ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในที่นี้จะหมายความรวมไปถึง ระบบความเชื่อของสังคมที่สังคมยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ประเพณีที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์อื่นๆ สำหรับทุนทางสังคม และวัฒนธรรม ของชาติพันธุ์กัมพูชาที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนไปงน้ำร้อน เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนอำเภอไปงน้ำร้อนเป็นพื้นที่ที่ติดต่อกันของไทยและกัมพูชา ทำให้มีวัฒนธรรมและประเพณีที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีการรักษาประเพณีบางอย่างเอาไว้ เช่น ประเพณีการจกสาว ประเพณีการจูดทอง (อรรถรรณ ไจกล้ำ, ม.ป.ป.: 352)

1) ประเพณีการจกสาว เป็นประเพณีของชาวชาติพันธุ์กัมพูชาที่อาศัยอยู่แถบชายแดนจันทบุรี ประเพณีดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ 3 ประการด้วยกัน คือ (1) เพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พูดคุยกัน (2) เพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวที่รักกันได้พูดคุยกันตามลำพัง และ (3) เป็นการนัดกันของหนุ่มสาวโดยไม่ให้พ่อแม่ของฝ่ายผู้หญิงรู้ ประเพณีนี้จะทำกันในเวลากลางคืน ขณะที่ปลอดภัย

คน ชายหนุ่มที่ชอบพอสาวคนใดก็จะไปที่บ้านและจะต้องรู้ว่าสาวนอนอยู่ตรงไหน จากนั้นจะใช้ไม้แห่จากใต้ถุนบ้านเพื่อให้สาวรู้สึกตัว แล้วบอกให้สาวรู้ว่าเป็นใคร เพื่อจะได้ลงมาพูดคุยด้วย ถ้าสาวไม่เต็มใจก็จะไม่ลงมาพูดคุยด้วย แต่ถ้าสาวชอบพอก็จะลงมาพูดคุยเพื่อจะได้อยู่ใกล้ชิดกับคนที่ตนรัก และพลอดรักกันตามประสานหนุ่มสาว

2) ประเพณีการจุดห้อง เป็นประเพณีที่สร้างขึ้นเพื่อให้ปลอดภัยจากโรคภัย ไข้เจ็บ และเพื่อรักษาโรค ประเพณีดังกล่าวเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ของชาวชาติพันธุ์กัมพูชาที่อยู่แถบชายแดน อำเภอบึงน้ำร้อน โดยเชื่อว่าเด็กที่เกิดมาอายุได้ประมาณ 6 เดือน จะต้องให้หมอมที่มีเวทย์มนต์คาถา มาทำพิธีจุดห้อง โดยใช้เส้นใยของต้นเต้าร้างหรือดอกฝ้ายมาเสก และปั้นให้เป็นก้อนกลมโตขนาดปลายนิ้วก้อย เอาไปวางบนท้องของเด็กให้เป็นรูปครึ่งวงกลมเหนือสะดือของเด็กเล็กน้อย อาจจะใช้ 3 ก้อน หรือ 5 ก้อนก็ได้ และใช้ไฟจุดที่ใยของเต้าร้างหรือดอกฝ้ายให้ไฟลุก ไฟจะไหม้ผิวหน้าท้องเด็ก ขณะที่ไฟใกล้จะดับหมอมจะใช้มือกดให้ไฟดับ ซึ่งถ้าจะติดอยู่ที่แผล แผลจะพอง เมื่อแผลหายจะเป็นรอยแผลเป็นติดอยู่ที่ท้อง เป็นอันเสร็จพิธีการจุดห้อง ดังนั้นคนกัมพูชาส่วนมากจะมีแผลที่ท้อง

นอกจากประเพณีดังกล่าวข้างต้นแล้ว ชาวบ้านชาติพันธุ์กัมพูชาในยุคแรกจะมีความเชื่อทางไสยศาสตร์โดยเฉพาะเรื่องผี มีการนับถือผี มีการทำพิธีไหว้ผีในช่วงวันสงกรานต์ของไทย เพื่อเป็นการขอให้ผีช่วยปกป้องคุ้มครองภัยคุกคามจากสัตว์ป่าที่จะเข้ามาทำร้าย และให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่ล้นแล้วเป็นพื้นที่ป่าดงดิบ และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด การทำพิธีไหว้ผีจะจัดขึ้นที่บ้านป่าวิไล ในเขตชุมชนคลองใหญ่ โดยจะมีการทำบุญไหว้ศาลที่นั่น ซึ่งชาวบ้านชาติพันธุ์กัมพูชาจะร่วมกันนำอาหารคาวหวานมาร่วมทำบุญ โดยไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ ใครมีอะไรก็นำสิ่งของที่มีมาทำบุญ เช่น มีข้าวก็นำข้าวมา มีอาหารอะไรก็นำมาร่วมทำบุญ ระหว่างในงานก็มีการร้องรำทำเพลง เป็นการร้องเพลงพื้นบ้านและมีการรำตามแบบวัฒนธรรมกัมพูชา (นางริก ปาตี. สัมภาษณ์ 8 พฤษภาคม 2556) การทำพิธีไหว้ผีเพื่อเป็นการขอให้ผีช่วยปกป้องคุ้มครองภัยคุกคามจากสัตว์ป่านั้น ถือเป็นการช่วยอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ กล่าวคือ เป็นการสร้างมโนภาพแก่คนรุ่นต่อๆ ไปให้เกิดความน่าเกรงกลัว และดุร้ายของสัตว์ป่า เพื่อไม่ให้คนเข้าไปล่าสัตว์และทำลายสัตว์ป่าจนสูญเสียมความหลากหลายทางชีวภาพไป

ชุมชนชาติพันธุ์กัมพูชายังมีประเพณีที่เรียกว่า “การแห่ตตร” ที่จะจัดขึ้นในวันสงกรานต์ โดยชาวบ้านในหมู่บ้านจะแต่งกายแปลก ๆ เช่น ผู้ชายแต่งเป็นผู้หญิง และเดินแห่ไปรอบหมู่บ้าน ระหว่างการเดินแห่จะมีการร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนาน โดยการแห่ครั้งนี้จะมีจุดหมายที่ศาลประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านจะถือขันใส่ทรายเดินไป ระหว่างนั้นก็มีการแลกทรายซึ่งกันและกัน โดยมีความเชื่อว่าการแลกทรายจะส่งผลให้ชาติหน้าได้เกิดมาเป็นญาติพี่น้องกันและจะได้อยู่ร่วมกันอีก และเป็นการขอพรให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หลังจากถึงบริเวณศาลแล้วชาวบ้านก็นำทรายไปเทที่ต้นไม้ใหญ่ ในวันนั้นก็จะมีการทำพิธีตามความเชื่อของชาวบ้านในชุมชนเชื้อชาติกัมพูชาที่บริเวณศาลประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะมีพระสงฆ์มาสวดมนต์ให้พร และมีการพรหมน้ำมนต์เพื่อความ เป็นสิริมงคลให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านเองก็จะนำขันที่ถือมารองน้ำมนต์ไปใช้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว (กิตติพงษ์ สุขเลิศ, สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2557)

นอกจากนี้ในชุมชนชาติพันธุ์กัมพูชายังมีความเชื่อว่ามีผีเสื้อตัวป่าเข้ามาในหมู่บ้านเป็นกลางบอกเหตุว่าในหมู่บ้านและชาวบ้านจะมีเคราะห์ ดังนั้นจะต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ด้วยการนิมนต์พระมาสวดมนต์เพื่อทำพิธี พร้อมกันนี้จะมีผู้ที่มีวิชา คาถา หรือที่เรียกว่า หมอประจำหมู่บ้านจะมาร่วมทำพิธีด้วย ระหว่างนั้นคนในหมู่บ้านทุกคนจะต้องอยู่ในหมู่บ้านห้ามออกไปไหน (กิตติพงษ์ สุขเลิศ, สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2557)

ภาษาถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งที่มีผลต่อการดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชาที่ใช้สำหรับการสื่อสารภายในชุมชนคลองใหญ่ ที่แต่เดิมชาวบ้านที่อพยพมาก็คือชาวชาติพันธุ์กัมพูชา ดังนั้นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารในช่วงแรกของชุมชนคลองใหญ่จึงเป็นภาษากัมพูชา แต่ต่อมาเนื่องจากคนในชุมชนคลองใหญ่ได้มีการติดต่อกับคนพื้นเมืองจันทบุรี ได้แก่ คนจีนที่เข้ามาทำการค้า ซึ่งใช้ภาษาพื้นเมืองจันทบุรี ทำให้ภาษากัมพูชาเดิมมีสำเนียงที่เปลี่ยนไป

การสื่อสารด้วยภาษากัมพูชาของชาวชุมชนคลองใหญ่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางการอยู่ร่วมกันของวัฒนธรรมที่หลากหลายด้วย กล่าวคือ ผู้ชายส่วนใหญ่ในชุมชนคลองใหญ่มักจะแต่งงาน หรือมีภรรยาเป็นผู้หญิงชาวกัมพูชาเป็นจำนวนมาก ซึ่ง

ลูกที่เกิดมาระหว่างชายไทยกับหญิงกัมพูชาจะได้รับสิทธิและสวัสดิการในการดูแลเหมือนกับคนไทย เช่น การเข้ารับการรักษาพยาบาล เป็นต้น ทูทางวัฒนธรรมทางด้านภาษา จึงเป็นทุนที่จัดว่าเป็นกลไกการบูรณาการชาติพันธุ์กัมพูชาในการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยการเป็นตัวแปรที่ช่วยให้การดำรงชีพของชาวชาติพันธุ์กัมพูชาอยู่อย่างสงบ เนื่องจากสามารถสื่อสารกับชาวบ้านในประเทศเพื่อนบ้านได้ และช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบูรณาการชาติพันธุ์กัมพูชากับการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ มาจากกลไกทางด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือในมิติของเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมได้มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์และสร้างความหลากหลายทางชีวภาพให้อยู่อย่างสมดุล

1. การอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยกัน แบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่ การใช้กลไกที่เกิดจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพของชาติพันธุ์กัมพูชานั้นจะพบว่า เนื่องจากพื้นเพของชาวบ้านชุมชนคลองใหญ่ส่วนใหญ่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อหนีการกดขี่จากฝรั่งเศส และหนีภาวะสงครามในประเทศกัมพูชา โดยกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มญาติพี่น้องของชาติพันธุ์กัมพูชาเป็นหลัก ดังนั้นทำให้ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติจึงเป็นสิ่งที่พื้นฐานในยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ทางสังคม รวมไปถึงการสร้างความปลอดภัยให้ดำรงอยู่ การแบ่งปันทรัพยากรซึ่งกันและกันเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ การแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ เช่น เมื่อออกไปล่าสัตว์ได้นื้อสัตว์มาก็จะมาแบ่งปันกันภายในหมู่บ้าน การดำรงชีวิตจึงเป็นไปอย่างเรียบง่าย และไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องล่าสัตว์มาเป็นจำนวนมาก หรือการแผ้วถางป่าไว้เพื่อปลูกพืชก็เป็นที่เพื่อการยังชีพไม่จำเป็นต้องถางป่าและปลูกพื้นที่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศในพื้นที่คลองใหญ่เป็นพื้นที่ป่าดงดิบที่มีอุดมสมบูรณ์ที่มีอยู่มากมายเพียงพอต่อความต้องการของจำนวนคนที่มีไม่มากหากเทียบสัดส่วนกัน รวมถึงชาวบ้านชาติพันธุ์กัมพูชาเองก็เห็นความสำคัญที่ตนเองจะต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรต่างๆ ของระบบนิเวศดำรงชีวิต ดังนั้นทำให้กลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชาจึงดำรงชีพอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์และสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ

2. กลไกการบูรณาการของชาติพันธุ์กัมพูชากับการอนุรักษ์และสร้างความหลากหลายทางชีวภาพอีกประการหนึ่งคือระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ กล่าวคือระบบเศรษฐกิจที่เป็นเงื่อนไขให้กลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชาใช้ทรัพยากรในป่าและระบบนิเวศต่างๆ ในระดับของการบริโภค ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพไม่ได้มีการซื้อขายแลกเปลี่ยน การทำกิจกรรมใดๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพของสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติเท่านั้น เช่น การสะสมเงินจากการหาผลประโยชน์จากป่าไม่มีความจำเป็นสำหรับวิถีชีวิตของชาวชาติพันธุ์กัมพูชาในอดีต ซึ่งในช่วงนั้นยังไม่มีลักษณะระบบเศรษฐกิจเงินตรา (money economy) ไม่มีการซื้อขายด้วยเงินตราอย่างมากก็เป็นเพียงแค่การแลกเปลี่ยนสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ สิ่งเหล่านี้สะท้อนได้จากคำสัมภาษณ์ดังนี้

“สมัยก่อนอยู่กันได้โดยไม่ต้องมีเงิน ไม่เหมือนสมัยนี้” (อรรณวุฒิ เวชปริษา, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2557)

“แบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ ก็ญาติกันทั้งนั้น” (กิตติพงษ์ สุขเลิศ, สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2557)

นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อชาติพันธุ์กัมพูชาในการอนุรักษ์และสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ และก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของกลไกบูรณาการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน คือ สถานการณ์ของสงคราม ในช่วงที่มีการสู้รบกันของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลกัมพูชา หรือที่เรารู้จักกันในนามของกลุ่มเขมรแดง ตามแนวชายแดนติดต่อกับไทย ประเทศไทยเองก็ต้องการให้กลุ่มเขมรแดงเป็นกันชนไม่ให้กัมพูชารุกรานไทย จึงมีการสนับสนุนกลุ่มเขมรแดงอย่างลับๆ และไทยได้มีการส่งทหารเข้าไปปกป้องการรุกรานตามแนวชายแดนในพื้นที่คลองใหญ่ ทำให้พื้นที่ชุมชนคลองใหญ่ช่วงเวลานั้นมีการสู้รบจนชาวบ้านไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ ต้องอพยพไปอยู่ที่หมู่บ้านหนองบอนซึ่งเป็นพื้นที่ติดกับชุมชนคลองใหญ่ นอกจากชาวบ้านที่ไม่สามารถอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้แล้ว สัตว์ป่าในพื้นที่ป่าก็ต้องหนีเพื่อเอาชีวิตรอดด้วยเช่นกัน หลังจากเหตุการณ์การสู้รบสงบลงพบว่าสัตว์ป่าได้หายไปจากพื้นที่ป่า ขณะที่สงครามได้ทิ้งร่องรอยการต่อสู้และอาวุธต่างๆ ไว้ในพื้นที่ เช่น ระเบิดที่มีการฝังไว้ตามแนวชายแดน ทำให้ชาวบ้านที่อพยพกลับเข้ามาในหมู่บ้านคลองใหญ่ไม่สามารถเข้าไปหาอาหาร

ในป่าเพื่อการเลี้ยงชีพได้อย่างเดิม ไม่สามารถที่จะเข้าไปในพื้นที่เพื่อทำการเพาะปลูกได้ เนื่องจากมีความเสี่ยงต่ออันตรายของระเบิดที่ยังหลงเหลืออยู่ เศษซากของการสู้รบที่เข้ามาทำลายกลไกการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่เดิมนอกจากสภาวะการทางสงครามโดยตรงแล้ว ยังพบว่าช่วงของก่อนการสู้รบได้มีการจัดทำโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะถนนหรือที่เรียกว่าถนนเส้นทางเพื่อความมั่นคงเพื่อขนอาวุธยุทโธปกรณ์ เข้าไปในพื้นที่ชุมชนคลองใหญ่ หลังจากสงครามสิ้นสุดการเดินทางเข้าสู่ชุมชนคลองใหญ่จึงง่ายขึ้นและเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับระบบทุนเข้าไปและร่วมใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนคลองใหญ่ กล่าวคือหลังจากที่มีการตัดถนนเพื่อเป็นเส้นทางเพื่อความมั่นคงในช่วงที่มีการสู้รบ ผลที่ตามมาคือการมีพ่อค้าชาวจีนเริ่มเข้าไปแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าด้วยเงินตรา ทำให้ระบบเศรษฐกิจในชุมชนคลองใหญ่จากเดิมที่เป็นระบบการผลิตเพื่อยังชีพกลายเป็นเศรษฐกิจเงินตรา มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า และพัฒนามาเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากับเงินตราขึ้น โดยการแลกเปลี่ยนในยุคนั้นจะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ชาวบ้านมี เช่น พริก ถั่ว งา เป็นต้น

คนจีนที่เข้ามาหาชุมชนคลองใหญ่จะเรียกว่าเจ้าแก้ว จะเข้ามาซื้อซื้อผลผลิตที่ชาวบ้านปลูก ขณะเดียวกันก็จะมีการขายเมล็ดพันธุ์พืชให้กับชาวบ้าน เมื่อปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ก็ให้นำมาขายคืนให้แก่ตน ด้วยกลไกของระบบเศรษฐกิจแบบการค้าทำให้ระบบการเอาแรง ช่วยเหลือ เอื้อเพื่อแบ่งปันกันในชุมชนเริ่มลดน้อยลง คนในชุมชนเริ่มหันมาเร่งผลิตผลผลิตทางการเกษตร เก็บเอาของป่าไปขายเพื่อนำเงินมาซื้อสิ่งของเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน ต่อมาได้มีการขยายพื้นที่เพื่อทำพืชไร่ ทำให้พ่อค้าคนจีนและคนไทยมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการผลิต เพราะกลุ่มคนไทยที่เข้ามาทำไร่ก็ได้นำเทคโนโลยีเข้ามาสู่ท้องถิ่น เช่น รถไถ การบำรุงรักษาพืชไร่ และการจ้างแรงงานเก็บเกี่ยว เป็นต้น กรณีพ่อค้าคนจีนก็เข้ามาผูกขาดการรับซื้อผลผลิต โดยพ่อค้าจะนำปัจจัยการผลิตทั้งเงินทุนและเทคโนโลยีมาให้กับชาวบ้าน เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ชาวบ้านต้องนำมาขายให้กับผู้บ่อนปัจจัยการผลิต และพ่อค้าก็เป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตเอง

ปัจจุบันพื้นที่ในเขตชุมชนคลองใหญ่ส่วนใหญ่หันมาปลูกพืชสวน โดยเฉพาะลำไยที่มีการผลิตเพื่อการส่งออกไปยังต่างประเทศ ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบโดยเฉพาะตลาดในประเทศจีน แต่อย่างไรก็ดีการปลูกลำไยนั้นมีความจำเป็นต้องใช้สารเคมีและน้ำสำหรับการเพราะปลูกเป็นจำนวนมาก ซึ่งสารเคมีที่ใช้ได้ทำลายระบบนิเวศโดยเฉพาะแมลงที่ช่วยรักษาสมดุลทางธรรมชาติ รวมทั้งทำลายทรัพยากรน้ำและดินเนื่องจากผลค้างเคียงของการใช้สารเคมี และการปลูกลำไยมีความจำเป็นต้องใช้น้ำเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในอนาคตอาจมีปัญหาคาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ทำให้ต้องมีการขุดเจาะน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้มากขึ้นซึ่งก็จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศชั้นใต้ดินด้วยเช่นกัน

5. อภิปรายผลการศึกษา

ข้อค้นพบจากผลการวิจัย จะพบว่า การอนุรักษ์ ป่าไม้ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จะสร้างความหลากหลายทางชีวภาพได้ และมีความยั่งยืน และไม่สามารถมองแบบแยกส่วนได้ ต้องมีลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนด้วยระบบคิดแบบ “นิเวศวัฒนธรรม การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ร่วมกัน” ทางการศึกษาและการวิจัยเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายการพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น” หรือในอีกแง่หนึ่งคือการมองถึงธรรมชาติกับวัฒนธรรมและสังคมไทยมีจุดเด่นในการปรับตัวกับโลกาภิวัตน์ (วิสุทธิ์, 2550) และแนวคิดด้านนิเวศวิทยาทางการเมืองในแง่การแสวงหาแนวทางการใช้ต้นทุนต่ำ โดยเฉพาะต้นทุนทางธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นธรรมกับสังคมและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ เรื่องราวเกี่ยวกับชาติพันธุ์ยิวอยู่ก็บนคติในการพิจารณาจากพฤติกรรมของคน ความเชื่อ ประเพณี ภาษาและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันในการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์ แต่มีลักษณะเชิงภูมิรัฐศาสตร์ที่แวดล้อมกับสิ่งที่เป็นร่องรอยทางระบบนิเวศวิทยาที่เป็นตัวบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในด้านดินแร่ธาตุ ภูเขา พืช ป่าไม้ แม่น้ำ ทะเล สัตว์ป่า สัตว์ทะเล ฯลฯ รวมถึงคนและแหล่งทำมาหากิน การอาศัยอยู่ในแหล่งทรัพยากรที่มีสภาวะธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และมีสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมแก่การดำรงอยู่บนภูเขาและชายทะเลอย่างยาวนานต่อเนื่องกันมาถึงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ไม่ค่อย

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วน่าสนใจ และค่อยๆ ก่อให้เกิดความหมายของสิ่งที่เรียกว่าระบบ “ชีวะ-วัฒนธรรมแบบหลากหลาย” (Bio-cultural Diversity)

6. ข้อเสนอแนะ

1. การดำเนินนโยบายการพัฒนาพื้นที่ของรัฐไม่ควรมองเฉพาะด้านเศรษฐกิจหรือสังคมแบบแยกส่วน แต่ควรพิจารณาปัญหาแบบองค์รวม กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจแต่ละพื้นที่จำเป็นต้องคำนึงถึงมิติทางสังคมและวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของพลังทางสังคมที่ซ่อนอยู่ ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในพื้นที่ของตนเองด้วย

2. จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของภูมิภาควิวัฒน์ กรณีการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ส่งผลให้รัฐไทยควรกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศท่ามกลางสถานการณ์การแข่งขัน แต่อย่างไรก็ตามหากจะทำให้การพัฒนาเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ควรนำมิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาพิจารณาด้วยการใช้แนวทางการพัฒนาที่เน้นความยั่งยืน เช่น การใช้การพัฒนาแบบเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) และภายใต้ระบบการเมืองสีเขียว (Green Politics) เป็นต้น

7.สรุป

จากการศึกษาเรื่องกลไกการบูรณาการของชาติพันธุ์กับการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ : กรณีศึกษา ชาติพันธุ์กัมพูชาในชุมชนคลองใหญ่ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษากลไกบูรณาการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์กัมพูชาในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ พบว่ากลไกที่เป็นทุนสำคัญที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์กัมพูชาในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ประกอบด้วยทุนที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรกคือ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือทุนทางนิเวศน์ ประการที่สอง คือ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กัมพูชา

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการบูรณาการชาติพันธุ์กัมพูชากับการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ พบว่าเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ประกอบกับระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพที่เป็นกลไกบูรณาการระหว่างการใช้ทุนของชาติพันธุ์กัมพูชาในอดีตให้สามารถอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพไว้ได้ สำหรับปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลก่อให้เกิดความเสื่อมของกลไกบูรณาการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน คือ สถานการณ์ของการสงครามและการสู้รบระหว่างประเทศ

รายการอ้างอิง

กิตติพงษ์ สุขเลิศ. (2557, 16 ตุลาคม).ชาวบ้านในพื้นที่. สัมภาษณ์.

ข้อมูลตำบลคลองใหญ่ อ.โป่งน้ำร้อน จันทบุรี, (ออนไลน์) แหล่งที่มา: ผิดพลาด! การอ้างอิงไฮเปอร์ลิงก์ไม่ถูกต้อง. (16 พฤศจิกายน 2557).

ตรี ผักกาดทอง. (ม.ป.ป.). เอกสารรวมประวัติส่วนตัว นายตรี ผักกาดทอง. (เอกสารอัดสำเนา).

นายจักรพรรดิ สุขเลิศ. (2557, 10 ตุลาคม). ผู้นำท้องถิ่น. สัมภาษณ์.

บุญช่วย เพียวแมน. (2556, 7 พฤศจิกายน). ผู้นำท้องถิ่น. สัมภาษณ์.

ริก ปาตี. (2556, 8 พฤศจิกายน).ชาวบ้านในพื้นที่. สัมภาษณ์.

วิสุทธิ ไปไม้.(2550). **ธรรมชาติกับวัฒนธรรมและสังคมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์**. วารสารศาสนาและวัฒนธรรม 1 (1): 3-33.

ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://m-culture.in.th/moc_new/album/149928/ประวัติหมู่บ้านผักกาด-หมู่ที่-3-ตำบลคลองใหญ่-อำเภอโป่งน้ำร้อน-จังหวัดจันทบุรี. (15 ธันวาคม 2557)

อรรณภูมิ เวชปรีชา. (2557, 10 ตุลาคม). ผู้นำท้องถิ่น. สัมภาษณ์.

อรวรรณ ใจกล้า. (ม.ป.ป.). **เอกสารประกอบการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น**. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี. (อัดสำเนา).

อิสริวดี ตั้งเกียรติ.(2545). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดจันทบุรี**. ปัญหาพิเศษหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

เอกสารประกอบการบรรยายของรองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2549). **แนวนโยบายการเปิดจุดผ่านแดนสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ**. (อัดสำเนา).